

В.А. СОЛОМАХА¹, Т.Д. СОЛОМАХА²,
Г.В. ДРАБИНЮК³, І.І. МОЙСІЄНКО⁴

¹ Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
вул. Володимирівська, 64, Київ, 01033, Україна
flora@In.ua

² Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ, 01601, Україна
flora@In.ua

³ Регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя»
вул. Колгоспна, 42, с. Мигія, Первомайський р-н,
Миколаївська обл., 55223, Україна
teryngia@ukr.net

⁴ Херсонський державний університет
вул. 40 років Жовтня, 27, Херсон, 73000, Україна
Vanvan@ksu.ks.ua

ЗНАХІДКА *ASPLENIUM* x *ALTERNIFOLIUM* WULFEN У СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ

Ключові слова: флористична знахідка, *Asplenium* x *alternifolium*, синтаксономія, екологія, ценологія, РЛП «Гранітно-степове Побужжя»

Дослідження заповідних територій залишається актуальним з огляду на виявлення нових видів або нових місцезростань рідкісних представників флори України. Геоботанічні дослідження на території РЛП «Гранітно-степове Побужжя» є цьому підтвердженням. Так, під час експедиції у серпні 2004 р. під кам'яною брилою на лівому березі р. Мертвовод, на відстані 2,0–2,5 км від с. Актове, ми знайшли рідкісний для флори України вид *Asplenium* x *alternifolium*, раніше невідомий для даної території. Тут він зростає у тріщині під каменем. Займає площу 1,6 м × 0,08 м. Щільного покриву не утворює. Мохове надґрунтове покриття досягає 70 %.

РЛП «Гранітно-степове Побужжя» має протяжність близько 60 км — від південної околиці м. Первомайська до греблі Олександрівської ГЕС та с. Актове. До парку віднесено річище Південного Бугу та його приток — Бакшали, Великої Корабельної, Мертвоводу, тераси цих річок та неширокі притерасні ділянки плакору. Сьогодні його площа становить 6267 га в межах земель Первомайського, Арбузинського, Доманівського, Вознесенського, Братського районів Миколаївської обл. [2].

РЛП знаходиться на південному краї Українського кристалічного щита на степових відрогах Подільської та Придніпровської височин. Денна поверхня на плакорі хвиляста (найвищі точки сягають 100–140 м над р. м.), з глибоко врізаними в докембрійський фундамент долинами річок. У геоморфологічному відношенні територія парку належить до долиннобалкового типу рельєфу. Головними формами рельєфу є акумулятивно-денудаційний, денудаційний та ерозійно-акумулятивний [5].

© В.А. СОЛОМАХА, Т.Д. СОЛОМАХА, Г.В. ДРАБИНЮК, І.І. МОЙСІЄНКО, 2006

Різноманітність екоотопів і зонально-екологічні особливості території РЛП зумовлюють розвиток флористично багатого і своєрідного рослинного покриву та унікальних флороценотичних комплексів. Найбільш цінними і репрезентативними є гранітно-петрофітні комплекси, які за своїми екологічними, зональними і флористичними особливостями відрізняються від комплексів гранітних відслонень Центрального Полісся. Загалом у флорі РЛП налічується близько 900 видів судинних рослин. Гранітно-степове Побужжя — одна з прадавніх ділянок суходолу рівнинної частини України, що відігравала важливу роль у видоутворенні Причорномор'я.

Рід *Asplenium* у світовій флорі налічує понад 680 видів, які широко розселилися і трапляються у багатьох регіонах Землі [6].

У Флорі України відомо сім видів, серед яких *Asplenium trichomanes* L. представлений двома підвидами — subsp. *trichomanes* та subsp. *quadrivales* D.E. Mey. Види *Asplenium* легко гібридизують. В останньому флористичному зведенні України [10] наводяться чотири гібридогенні види.

Одним з таких рідкісних гібридних видів є *Asplenium* x *alternifolium* (*A. germanicum*), в утворенні якого брали участь *A. septentrionale* і типовий підвид (subsp. *trichomanes*). Інший підвид *A. trichomanes* subsp. *greadrivale* з тим самим *A. septentrionale* утворюють ще один гібридний вид — *A. x heufleri* Reichardt.

В Україні *A. x alternifolium* відомий з 11 місцезнаходжень переважно в північно-західних регіонах (Житомирська, Закарпатська, Вінницька, Тернопільська, Хмельницька, Кіровоградська та Черкаська області), а також Криму [1]. У «Флорі України» вид наводиться для Донецького Лісостепу по р. Міусу біля с. Новопавлівки [7], але В.М. Остапко [3] у 2001 р. уже не вказує його для даного місцезростання. Ми виявили *Asplenium* x *alternifolium* у Миколаївській обл., цей локалітет знаходиться у степовій зоні України.

У гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КВ) дані про *Asplenium* x *alternifolium* незначні — лише п'ять гербарних аркушів з Тернопільської, Київської, Житомирської, Вінницької та Хмельницької областей (по одному гербарному аркушу). Всі вони зібрані на початку минулого століття, а один гербарний зразок — В. Монтрезором біля м. Кременця у 1880 р.

На території РЛП «Гранітно-степове Побужжя» геоботанічний опис локалітету поблизу с. Актове з участю *Asplenium* x *alternifolium* засвідчує таку участь видів у ньому: *Asplenium* x *alternifolium* — 25 %, *Asplenium septentrionale* — 22 %, *Rumex acetosella* subsp. *Acetoselloides* до 3 %. Загальне проективне покриття — 50 %. Опис виконано В.А. Соломахою 14.08.05 р.

Даний опис може мати таку синтаксономічну інтерпретацію [4, 8, 9].

Синтаксономічна схема рослинних угруповань з участю *Asplenium* x *alternifolium* на території РЛП «Гранітно-степове Побужжя»

Asplenietea trichomanis Br.-Bl., in Meyer et Br.-Bl. 1934 Oberdorfer 1977

Asplenietalia ruta-murariae Oberd. et al. 1967

Asplenion ruta-murariae Gams 1936

Д.с. *Asplenium* x *alternifolium* + *Asplenium septentrionale*

Досліджений екоотоп має досить значну екологічну специфіку, а тому подібних місцезростань з поширенням *A. x alternifolium* на даній території ми не виявили. Для збереження цієї ділянки необхідна її охорона та спостереження за названим видом.

Висловлюємо щиру подяку д-ру біол. наук В.В. Протопоповій за допомогу у визначенні знайденого виду. Гербарний зразок *Asplenium x alternifolium* зберігається у гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КВ) та Херсонського державного університету (KHER).

1. Екофлора України. — К.: Фітосоціоцентр, 2000. — Т. 1. — С. 168—169.
2. Літопис природи регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» (1997—1998 рр.). Т. 1. — Мигія, 1998. — 79 с.
3. Остапко В.М. Раритетный флорофонд юго-востока Украины. Хорология. — Донецк: Лебедь, 2001. — 121 с.
4. Соломаха В.А. Синтаксономія рослинності України // Укр. фітоцен. зб. — К., 1996. — Сер. А, №4(5). — 120 с.
5. Фізико-географічне районування України. Масштаб 1:2500000 / Маринич О.М., Пархоменко Г.О., Пашенко В.М., Петренко О.М., Тищенко П.Г. — 2003.
6. Флора европейской части СССР / Ред. Ан.А. Федоров. — Л.: Наука, 1974. — Т. 1.
7. Флора УРСР. — К.: Вид-во АН УРСР, 1936. — Т. 1.
8. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczenia zbiorowisk roślinnych Polski. — Warszawa: Wyd-wo Naukowe PWN, 2001. — 537 s.
9. Moravec J., Balátová-Tuláková E., Blažková D. a kol. Rostlinná společenstva české republiky a jejich ohrožení. 2 vyd. — Příloha, 1995. — 206 s.
10. Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural checklist / Ed. S.L. Mosyakin. — Kiev, 1999. — 345 p.

Рекомендує до друку
В.В. Протопопова

Надійшла 05.02.2006

В.А. Соломаха¹, Т.Д. Соломаха², Г.В. Драбинюк³, И.И. Мойсиенко⁴

¹ Киевский национальный университет им. Тараса Шевченка

² Институт ботаники им. Н.Г. Холодного НАН Украины, г. Киев

³ Региональный ландшафтный парк «Гранитно-степное Побужье», с. Мыгия Николаевской обл.

⁴ Херсонский государственный университет

НАХОДКА *ASPLENIUM X ALTERNIFOLIUM* WULFEN В СТЕПНОЙ ЗОНЕ УКРАИНЫ

В результате эколого-ценотических исследований в РЛП «Гранитно-степное Побужье» на левом берегу р. Мертвовод под каменной скалой был найден *Asplenium x alternifolium*. Новое местонахождение вида является единственным в Степной зоне Украины. Вид подлежит охране и дальнейшим исследованиям.

Ключевые слова: флористическая находка, *Asplenium x alternifolium*, синтаксономия, экология, ценология, РЛП «Гранитно-степное Побужье», степная зона Украины

V.A. Solomakha¹, T.D. Solomakha², G.V. Drabenjuk³, Moisienko I.I.⁴

¹ Taras Shevchenko Kyiv National University

² M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

³ Regional Landscape Park «Granitno-stepove Pobuzhya», Villige Mygiya, Sity Mykolaiv

⁴ Kherson State University

THE FIND OF *ASPLENIUM* X *ALTERNIFOLIUM*
WULFEN IN THE UKRAINIAN STEPPE ZONE

A new location of *Asplenium* x *alternifolium* was discovered as a result of geobotanical investigations in Regional Landscape Park «Granitno-stepove Pobuzhya». It was found in a rock niche at the left bank of the Mertvovod River. This locality is unique in the Ukrainian steppe zone. This species have to be protected and further investigated.

Key words: floristic find, syntaxonomy, ecology, cenology, RLP «Granitno-stepove Pobuzhya», steppe zone of Ukraine